

Osho over euthanasie

door Nandan Bosma.

In dit artikel wordt een chronologisch overzicht gegeven van de toespraken waarin Osho over euthanasie spreekt. Aan het slot is een conclusie opgenomen.

1970 In Search of the Miraculous

Osho noemt het begrip euthanasie voor het eerst in 1970. In een toespraak uit dat jaar, die gaat over de vraag hoe zuurstof en kooldioxide zich verhouden tot het ontwaken van de kundalini-energie, noemt Osho o.a. de praktijk in het Westen om iemand kunstmatig door toedienen van zuurstof in leven te houden. Het vraagstuk euthanasie is hier mee verbonden: iemand actief helpen sterven wordt door de maatschappij beschouwd als moord. Osho gaat hier (nog) niet dieper op dit vraagstuk in. 1

1973 Vigyan Bhairav Tantra

In een toespraak uit 1973 bespreekt Osho een bepaalde meditatietechniek, die te maken heeft met 'loslaten' en ontspannen'. Een onsterfelijk lichaam hebben zou vreselijk zijn, aldus Osho, je zou gaan denken aan zelfmoord. In dit verband komt het begrip euthanasie ter sprake. Mensen worden steeds ouder, maar toch is het tegen de wet om iemand die zelf die wens uit, te helpen sterven. Osho: *'Dat recht zullen we hen moeten geven, het kan hen niet ontzegd worden'*. 2

1976 Ancient Music in the Pines

In een toespraak uit 1976 gaat Osho ook op het onderwerp euthanasie in. In het Westen, aldus Osho, maakt men zich druk over hoe het leven te verlengen. Maar dat betekent alleen maar dat men het leven niet leeft. Het gaat niet om lengte, maar om diepte, om kwaliteit. *'Dat is het verschil tussen een wetenschappelijke benadering en de religieuze benadering van het leven.'* Veel oude mensen rekken het leven, ze vegeteren, ze zijn zichzelf tot last, ze willen sterven, maar hun cultuur verbiedt dat. Euthanasie is niet toegestaan. Het woord 'dood' is zelfs meer een taboe dan het woord 'seks'. Er is opnieuw een soort Freud nodig, betoogt Osho, nu om de dood meer en meer bespreekbaar te maken. Het lijkt of hun wens om te sterven zelfmoord betreft, maar dat is niet zo. In feite is hun lichaam al dood, het is een aan de gang zijnde zelfmoord, ze willen verlost worden.' Religie, zo herhaalt Osho, betreft de kunst hoe het leven echt te leven en ook hoe het leven te beëindigen. 3

1977 The First Principle

In een toespraak uit 1977 zegt Osho over het onderwerp euthanasie dat de kwestie van het mogelijk maken van euthanasie een van de belangrijkste kwesties van de toekomst zal worden. De medische wetenschap maakt het mogelijk dat mensen ontzettend oud worden. Maar dat zal gepaard gaan met grote gezondheidsproblemen: mensen zullen willen sterven, maar die mogelijkheid is cultureel geblokkeerd. Het resultaat is dat mensen eindeloos vegeteren, hun leven een hel is, maar dat ze uit zogenaamd mededogen moeten blijven leven. *'Dan komt de behoefte op om zelfmoord te plegen. Hij zal middelen en wegen moeten vinden. Misschien de dokter omkopen, om hem van de zuurstof los te koppelen, of stoppen met nog langer medicijnen te geven'*. Osho vervolgt met te zeggen dat mensen niet natuurlijk meer leven. Hoe verwacht je dan dat ze natuurlijk kunnen sterven? *'De dood moet*

het hoogtepunt zijn van alles wat je in je leven gedaan hebt'. Primitieve samenlevingen, aldus Osho, kenden naast een natuurlijk leven ook een natuurlijke dood. 'Maar de 'compassie' van zendelingen heeft ervoor gezorgd dat die natuurlijkheid verdwenen is. Iedereen is nu ontwikkeld. Het aantal zelfmoorden zal in de toekomst stijgen, zolang overheden oude mensen in verzorgingshuizen blijven stoppen en verhinderen dat zij - tegen hun wil - in leven gehouden worden.' 4

1980 Theologia Mystica

In deze toespraak uit 1980 gaat Osho in op de desastreuze rol die de georganiseerde godsdiensten spelen bij het psychologisch en geestelijk onvolwassen houden van de mens. Hij noemt verder de mogelijkheid om via wijziging in het programma van de menselijke cellen het leven te verlengen, waarbij ook de mogelijkheid om zelf het tijdstip van je dood te kiezen ter sprake komt: euthanasie. Als iemand moe is geworden, alle ervaringen die het leven hem bracht heeft doorgemaakt, dan moet hem de mogelijkheid gegeven worden zijn leven uit vrije wil te beëindigen. Het recht om te sterven moet wettelijk geregeld worden, het recht op euthanasie. *'Er zijn nu samenlevingen in het Westen, die dit propageren: dat iedereen het recht heeft om te sterven.'* Osho merkt op dat zelfs onsterfelijkheid mogelijk zou zijn, maar hij betwijfelt of een intelligent iemand dat zou willen. 5

1980 Guida Spirituale

In deze toespraak, eveneens uit 1980, verklaart Osho *'I love democracy'*, maar legt tevens uit waarom India, om zijn problemen wat betreft bevolkingsgroei op te lossen, eerst een aantal jaren een wijze dictator nodig heeft. Alleen dan kan geboorteregeling afgedwongen worden. In zijn uitwerking van dit standpunt van wijs dictatorschap - hij denkt daarbij aan Indira Gandhi - betoogt hij dat het beleid daarbij gericht moet zijn op het brengen van democratie. In samenhang met gedwongen geboortebeperving noemt Osho het recht dat iedereen moet krijgen op euthanasie. Het zijn twee kanten van dezelfde medaille om de bevolkingsexplosie onder controle te krijgen, het armoeprobleem op te lossen en democratie zich te laten ontwikkelen. 6

1984 From Unconsciousness to Consciousness

In een toespraak uit 1984 gaat Osho in op de vraag of je eerst voor jezelf moet zorgen en dan pas voor anderen. Vele godsdiensten, aldus de vraagsteller, zien dat heel anders. Osho gaat in zijn betoog in op het standpunt van de grote georganiseerde godsdiensten hierbij en bespreekt daarnaast de opvatting van Jezus over het begrip 'vergeving van anderen'.

Ook gaat Osho in op de samenhang tussen de hoge leeftijd die de mensen de laatste decennia bereiken en de snelle ontwikkeling van de moderne wetenschap. Het begrip euthanasie komt ter sprake. Osho pleit ervoor naast geboorteregeling ook 'sterferegeling' mogelijk te maken. Het recht - na een bepaalde nader vast te stellen leeftijd - op een menswaardige en ontspannen dood is volgens hem ieders geboorterecht. Mensen hoeven op hoge leeftijd niet aan allerlei ziektes te sterven, zij moeten kunnen kiezen voor een zachte dood. Wie van veel waarde is voor de samenleving kan gevraagd worden zijn dood uit te stellen - bv. een Einstein, een Bertrand Russel - maar ook dat soort mensen is vrij om te kiezen. Elk ziekenhuis moet gelegenheid geven om mensen op een mooie manier te laten sterven. Het is verkeerd dat mensen hun toevlucht moeten nemen tot gif of verdrinking of van een berg springen, omdat euthanasie als een misdaad gezien wordt.

Het grootste probleem, aldus Osho, is echter dat mensen niet weten wat meditatie is. Dat probleem overstijgt kwesties als atoombommen en honger, want die zijn door de wetenschap wel op te lossen. 7

1985 The Last Testament

In 1985 - in de tijd van de interviews die Osho aan de wereldpers gaf - werd Osho de vraag gesteld of een dokter iemand kan helpen, die wil sterven. 8

Osho gaat hier uitgebreid op deze vraag in. Hij begint zijn antwoord met uiteen te zetten dat de aloude eed van Hippocrates (460-377 v C.), de vader van de Westerse medische wetenschap, uit een tijd dateert de aarde slechts dunbevolkt was en de kindersterfte groot. In die tijd leefden de mensen ook niet lang. Die eed van Hippocrates hield o.a. in dat de handelingen van een dokter altijd het leven van zijn patiënt moesten dienen.

Voor die tijd, aldus Osho, was dat begrijpelijk en terecht. Maar de tijden zijn veranderd mensen leven veel langer, in sommige landen worden ze zelfs heel oud, en de omvang van de wereldbevolking is geëxplodeerd. Toch is het afleggen van die eed van Hippocrates in allerlei landen nog steeds in gebruik.

'Als Hippocrates er nog was, zou hij zijn eed veranderen. Daar ben ik absoluut zeker van. Want de man die het leven aan het hart ging, hem zou ook de hele levende aarde aan het hart gegaan zijn. Aan de eed zouden nu de volgende woorden toegevoegd moeten worden: dat het de plicht is van een dokter een patiënt bij te staan, of hij nu wil leven of wil sterven. Dat is diens eigen keus, en de dokter moet respect hebben voor zijn keus. Het is zijn geboorterecht om te beslissen dat hij niet langer wil leven, alleen hij kan dat beslissen.'
Osho betreft - als de patiënt in coma ligt - ook de rol van familie en kinderen en van de medisch bevoegde staf in dit proces. Hij bepleit dat we wetenschappelijk moeten worden over geboorteprocessen, maar ook over de dood, menselijk, vol compassie. 9

Help iemand als hij wil leven. Geef hem gezondheid, geef hem leven, zo gaat Osho verder, maar geen leven in coma in een ziekenhuisbed, dat is allemaal nonsens. Ook Hippocrates zou in dat geval zijn wens om te sterven uitschreeuwen!

Ja, er kunnen problemen zijn, aldus Osho. Geef iemand dus een aantal weken bedenktijd na het uitspreken van zijn wens om te willen sterven. Maar bereidt hem dan een prachtig vertrek! *'In elk ziekenhuis, in elk verpleeghuis. Zouden mooi ingerichte plekken moeten zijn. - sterftempels - waar alles fantastisch mooi is ingericht. Bloemen, een tuin, mensen. Iedereen die wil sterven moet tijd gegund worden, zodat hij iets kan leren over meditatie, zodat, terwijl hij dieper en dieper in slaap gaat - waaruit hij nooit zal terugkeren - hij door kan gaan met zijn meditatie. Het samengaan van meditatie en dood is het beste wat iemand kan overkomen.'*

We moeten de dood tot een mooi iets maken, aldus Osho, met muziek, dans, stilte en meditatie. *'Je moet het zien als een op reis gaan: al z'n vrienden kunnen uitgenodigd worden, iedereen die van de stervende gehouden heeft kan aanwezig zijn. Hij kan afscheid nemen, al die mensen bedanken, hen nog eens aankijken, want hij zal hen niet opnieuw ontmoeten.'*

Doodgaan moet gebeuren zoals iemand het zelf wil, betoogt Osho, medici horen enkel en alleen ten dienste te staan van iemands vrijheid, de vrijheid van het individu. Want er komt

een moment in het leven dat je wilt sterven. *'Het is een geweldige opluchting. Je hebt alles gedaan wat je wilde doen, je hebt elke ervaring doorleefd die voor jou waardevol was. Nu is verder leven enkel een herhaling, alsof je dezelfde film opnieuw, opnieuw en opnieuw ziet.'* En uit die situatie kun je niet ontsnappen, zo gaat Osho verder. Als je begint te sterven belt men een ambulance om je naar het ziekenhuis te brengen want men wil dat je blijft leven en de oude film blijft bekijken. Maar waarom? *'Precies zoals mensen rondom hun zestigste voelen dat het tijd is om met pensioen te gaan, zo voelen ze rondom hun tachtigste dat het tijd is om zich uit het leven terug te trekken.'*

Osho vindt dat het een grondwettelijk recht is om te sterven. De wens van dit soort mensen zou gerespecteerd moeten worden. *'Daarbij horen ze de tijd te krijgen om op een bepaalde manier aan een eenvoudige vorm van meditatie te doen. En tenslotte hoort er een afscheidsfeest te komen. Voor mij is de dood niet iets dat slecht is. Het is gewoon diep in slaap zijn.'* 10

1986 (februari) Socrates Poisoned Again after 25 Centuries

Begin 1986 werd Osho om commentaar gevraagd op de discussie over euthanasie die in Nederland gaande was bij de parlementsverkiezingen.

Osho begint met te stellen dat euthanasie, dat hij ziet als de vrijheid om je eigen doodsmoment te kiezen, geaccepteerd moet worden als het geboorterecht van ieder mens. Er kan een ondergrens voor worden vastgesteld, bijvoorbeeld vijfenzeventig jaar. Na die leeftijd, aldus Osho, zouden de ziekenhuizen er klaar voor moeten zijn iedereen te helpen die afscheid wil nemen van zijn lichaam. Een bepaalde bedenktijd, bv. een maand, hierbij is nodig. Ook geldt dat elk ziekenhuis een meditatieleraar zou moeten hebben.

'In die ene maand zou hem meditatie moeten worden geleerd, zodat hij kan mediteren terwijl de dood naderbij komt. En met oog op de komende dood moet hem medische hulp worden gegeven, zodat die komt als slaap - langzaam, langzaam, parallel met meditatie, wordt de slaap dieper. 'We kunnen duizenden overlijdens van mensen omzetten in Verlichting.'

Osho gaat in op het verschil tussen zelfmoord (een poging daartoe is in allerlei landen strafbaar) en euthanasie. Hij memoreert Hippocrates en diens eed, die logisch was in een wereld waar mensen kort leefden en de kindersterfte hoog was. Nu worden mensen oud en soms heel oud. Hij beschrijft de situatie in Amerika, waar duizenden mensen in ziekenhuizen alleen maar in bed liggen, en vast zitten aan allerlei instrumenten. Velen worden kunstmatig beademd.

Osho vraagt zich af of dat nog zinvol is als zo iemand zelf niet meer kan ademen. En waarom de hele natie belasten met zo iemand als er veel mensen op straat leven, van honger omkomen? Duizenden mensen leggen beslag op ziekenhuisbedden, op dokters en verpleegkundigen, op hun werk en hun inspanning, op medicijnen. Iedereen weet dat ze vroeg of laat zullen sterven, maar zolang als je kunt behoort je ze kennelijk in leven te houden, hoewel de betrokkenen zelf willen sterven. In feite, aldus Osho, wordt hen onder dwang een democratisch recht ontzegd.

'Dus ik wil', zo vervolgt Osho, *'dat het een heel rationeel iets wordt. Bepaal de ondergrens op*

vijfenzeventig jaar of tachtig jaar; dan is het leven voldoende geleefd. De kinderen zijn volwassen geworden ... wanneer je tachtig bent zijn je kinderen vijftig, vijfenvijftig; ze worden zelf al oud. Het is nu niet meer nodig om je druk te maken en bezorgd te zijn.'

Respect en waardigheid ontbreken. Ruzies en frustraties verhullen hun werkelijkheid, nl. dat ze willen sterven. *'Maar dat kunnen ze niet eens zeggen. Het is onchristelijk, het is ongodsdienstig, dat hele idee van doodgaan. Hen zou vrijheid moeten worden gegeven, en dan niet alleen om te sterven; hen zou de vrijheid moeten worden gegeven om een maand te oefenen hoe te sterven. Bij die training moet meditatie een basisbestanddeel zijn, net als lichamelijke zorg. Ze moeten gezond sterven, heel, rustig, vredig - langzaam diep in slaap glijdend. En als meditatie samen gaat met slaap, sterven ze misschien Verlicht. Ze beseffen dan misschien dat enkel het lichaam wordt achtergelaten, maar dat zij deel uitmaken van de eeuwigheid.'*

Osho gaat verder: *'Hun doodgaan is dan beter dan het gangbare overlijden, want bij het gangbare overlijden heb je niet de kans om Verlicht te worden. In feite zullen steeds meer mensen er de voorkeur aan geven om in een hospice te sterven, de speciale instituten voor overlijden, waarin alle voorzieningen aanwezig zijn. Je kunt het leven verlaten op een vreugdevolle, extatische manier, met grote erkentelijkheid en dankbaarheid.'* Osho besluit met te zeggen: *'Ik ben helemaal voor euthanasie, maar onder bovenstaande voorwaarden.'* 11

1986 (juni) The Transmission of the Lamp

Iemand vroeg Osho in 1986 wat te denken van de zelfmoord van een vriendin. Osho antwoordt dat je nooit moet oordelen over zelfmoord. Je kunt nooit alle achtergronden kennen. Osho illustreert zijn antwoord aan de hand van de zelfmoord van Vincent van Gogh en van een professor filosofie, die hij kende.

'Ik ben altijd voor euthanasie geweest. Als mensen op een bepaalde leeftijd voelen dat er geen reden is om nog langer te leven, dat ze in dat geval zich niet genoodzaakt hoeven te voelen om zelfmoord te plegen. Maar dat ze minstens een maand in hospices en ziekenhuizen kunnen verblijven, in een vredige sfeer. Dat ze geholpen kunnen worden om te mediteren, en lichamelijk verzorgd worden door dokters. In die tijd kunnen hun vrienden langskomen, mensen die ver weg wonen, kunnen hen bezoeken. Ze kunnen leren hoe stil te zijn, vrede te hebben, hoe bewust te sterven. Dat is heel wat anders dan zelfmoord.'

'Enkel één religie, het Jainisme, heeft dit al bijna tienduizend jaar geaccepteerd. Het wordt 'santhara' genoemd. Ze noemen het geen suïcide. Santhar betekent dat iemand rijp is geworden. Zoals een vrucht dan van de boom valt, zo is iemand rijp geworden, en hoeft niet langer op aarde te leven. Hij heeft alles meegemaakt wat de wereld te bieden heeft, en doorgaan met leven is alleen maar onnodige lastig voor hemzelf en voor anderen. Je moet hem toestaan zijn lichaam te verlaten. Dat is de enige spirituele filosofie die euthanasie rechtsgeldigheid verleent.'

'En ik onderschrijf dat. Euthanasie is iemands geboorterecht. Niet als een jongeman wil sterven omdat zijn vriendinnetje een ander heeft. Dan is euthanasie niet aan de orde. Hij moet gewoon aan andere vriendin zoeken! Maar als er gewoon geen reden meer is, geen

gezeur, geen tegenzin, geen gemopper, als iemand niet tegen het leven als zodanig is, maar gewoon vindt dat het leven geleefd is. Tot nu toe heeft de samenleving deze mensen gedwongen om tot zelfmoord over te gaan, een lelijk verschijnsel. En de samenleving is daar verantwoordelijk voor, want de samenleving verschaft niet de geëigende middelen om iemand een mooie dood te verzekeren. Ik ben er voor om van alles iets moois te maken - ook van de dood.' 12

1986 (november) Sermons in Stones

In een toespraak uit 1986 vraagt iemand aan Osho waarom de gevestigde orde oproept tot viering van de 'Dag van de Mensenrechten', naar aanleiding van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens van de Verenigde Naties.

Osho levert felle en fundamentele kritiek op een aantal artikelen uit deze Universele Verklaring, en merkt onder andere op dat het 'Recht om het Lichaam te Verlaten' hier ontbreekt. Waarom iemand onnodig pijnigen, zo vraagt Osho zich af. De samenleving is er voor verantwoordelijk dat duizenden mensen in verpleeghuizen gekweld worden, wachtend op de dood. Er is geen enkele kans dat zij naar een gezond leven terug kunnen keren, ze vegeteren, maar worden door medisch ingrijpen, zoals kunstmatige beademing, jaren in leven gehouden.

'In deze lange lijst is een van de belangrijkste Rechten van de Mens niet opgenomen. Dat is het recht om de wereld te verlaten, je toegangsbewijs in te leveren, te zeggen: 'Ik wil terug naar huis!' Wie denk je wel dat je bent om me dat te verhinderen?' Osho betoogt dat de mensen vooral in de ontwikkelde landen zo oud worden, dat ze meemaken dat zelfs hun eigen kinderen al oude mensen geworden zijn. *'Maar er geen overheid ter wereld die euthanasie accepteert, het Recht om te Sterven. In deze lange lijst ontbreekt dat recht.'* 13

1987 Zarathustra A God that Can Dance

In een toespraak uit 1987 gaat Osho in op de moeilijkheden die jonge mensen hebben om te gaan met de oudere generatie. De kloof is diep. Oudere mensen weten vaak na hun pensionering hun leven niet meer zinvol te vullen, ergeren zich aan alles. Hun energie kan enkel de vorm vinden van frustratie, ze veroordelen alles en iedereen. En de mensen worden steeds ouder, het probleem zal steeds groter worden. In dit verband noemt Osho het feit dat er in allerlei landen bewegingen opkomen die pleiten voor een wettelijke regeling van euthanasie. Hij steunt die initiatieven voor dit constitutionele recht. Waarom mensen na hun tachtigste wat suïcide betreft nog iets in de weg leggen? *'Ze zeggen: We hebben lang genoeg geleefd, om ons zelf nog verder voort te slepen is een onnodige kwelling. We willen rust in ons graf. We hebben alles gezien, we hebben alles meegemaakt.'* Osho vervolgt: *'Geef hen een injectie, die hen dieper en dieper in slaap brengt, en die uitmondt in de dood. Ik ben er absoluut zeker van dat overheden dit mogelijk gaan maken en dat de medische wetenschap hieraan mee gaat werken, want het gaat hier beslist om menselijkheid.'* Osho besluit met te zeggen: *'Dat je geboren werd ging buiten je om, maar je moet minstens de vrijheid hebben om te sterven, om de datum en het tijdstip te kiezen. Dit moet deel gaan uitmaken van onze fundamentele Rechten van de Mens.'* 14

CONCLUSIE

Osho noemt het begrip euthanasie en het recht daarop voor het eerst in 1970, en liep dus toen al ver vooruit op de nodige en volgens hem onontkoombare ontwikkelingen op dit

gebied.

In Nederland kwam in 2000 als eerste land ter wereld een wettelijke regeling voor euthanasie tot stand, via een wetsontwerp - na lange jaren voorbereidende discussies en rechtszaken die jurisprudentie vormden - ingediend door minister Els Borst en aangenomen door de Tweede Kamer. Het aannemen van die wet trok wereldwijde media-aandacht. Nederland werd op dit gebied gidsland: acceptatie van euthanasie was door de voorafgaande discussies maatschappelijk meer en meer aanvaardbaar geworden, ook met betrekking tot het lijden van psychiatrische patiënten.

Maar euthanasie is bij ons onderdeel van het strafrecht en is géén recht. Aan de hand van het criterium 'ondraaglijk en uitzichtloos lijden' beslist een arts, bijgestaan door een tweede arts, of euthanasie toegepast mag worden. Een toetsingscommissie bekijkt achteraf of aan deze zorgvuldigheidseisen voldaan is. Zo niet, dan volgt alsnog een strafrechtelijke procedure. Psychisch lijden valt dus in principe onder het genoemde criterium, maar het vaststellen daarvan ligt moeilijk en gecompliceerd. Ook dementie valt in principe onder dit criterium, maar ook hier liggen de nodige voetangels en klemmen wat betreft de uitvoeringspraktijk.

België en Luxemburg kennen een vergelijkbare regeling. Maar praktisch alle overige landen in de wereld wijzen toepassing van euthanasie af, en zeker op de manier zoals Osho die voorstaat: als grondrecht, als mensenrecht, als vrij wilsbesluit, zonder dat er sprake hoeft te zijn van ziekte. Het brengt mee dat mensen een uitweg tot zelfdoding (blijven) zoeken, in alle eenzaamheid naar een treinspoor of een hoog flatgebouw gaan, of via tegenwoordig gemakkelijk via Internet te verkrijgen middelen.

Het grote verschil tussen de Nederlandse regelgeving ('euthanasie is strafrechtelijk verboden, tenzij... etc.) en Osho's benadering is dus dat hij het recht op euthanasie als een zelfstandig mensenrecht ziet, als grondrecht, als vrij wilsbesluit, zonder dat er sprake hoeft te zijn van ziekte. Hij verbindt het aan oude mensen boven een bepaalde leeftijdsgrens, bijvoorbeeld vijfenzeventig of tachtig jaar. Het gaat om mensen die klaar zijn met het leven, hun leven voltooid achten. De uitvoering, voorafgegaan door een bedenktijd, hoort in een hospice of speciaal ziekenhuis plaats te vinden, door medisch bevoegde mensen. Op mensen die - ongeacht dus hun leeftijd - in een onomkeerbare coma verkeren, kan volgens Osho door medici ook euthanasie toegepast worden. Het afscheid van iemand moet hoe dan ook feestelijk zijn.

Een volwassene die beneden die leeftijd van vijfenzeventig of tachtig jaar ernstig ziek is en vindt dat hij dat niet langer wil verdragen, kan vermoedelijk in Osho's visie ook zijn grondrecht op euthanasie uitoefenen. Osho is daar niet expliciet over, maar het ligt in de lijn van zijn visie, gezien wat hij zegt over dokers die ten dienste van een patiënt horen te handelen, en kan vallen binnen het kader van te verlenen medische bijstand. Osho is ook niet expliciet over de vraag hoe te handelen bij gevallen van vergaande dementie. Mogelijk is hier aansluiting te vinden bij de Nederlandse ontwikkeling: euthanasie is alleen mogelijk als er een wilsverklaring van zo iemand beschikbaar is, die opgesteld werd toen er nog geen sprake was van dementie. Het is immers uitermate moeilijk een ethiek te ontwikkelen waarbij iemand met diepe dementie euthanasie verleend wordt, zonder dat betrokkene ooit heeft uitgesproken dat hij van dat fundamentele mensenrecht gebruik wilde maken.

Ook in Nederland klinkt de roep luider om euthanasie uit het strafrecht te halen en als zelfbeschikkingsrecht in te voeren, steeds wanneer iemand het gevoel heeft dat zijn leven voltooid is. Hoe de te volgen procedure zal zijn, daarover wordt flink gediscussieerd, van voorstanders van de 'laatste-wil pil', die iemand zelf op het nachtkastje heeft klaar liggen, tot mensen die pleiten voor het blijven inschakelen van een arts ter begeleiding van een zelfstandig genomen besluit tot sterven. Het uitgebrachte rapport van de Adviescommissie 'Voltooid Leven' onder voorzitterschap van Paul Schnabel biedt - tot veler teleurstelling - echter geen nadere uitwerking op dit punt. De regering moet nog een standpunt met betrekking tot het rapport bepalen, maar het is niet te verwachten dat de huidige regelgeving gewijzigd zal worden.

=====

Noten

1 In Search of the Miraculous Vol. 1 (eerder gepubliceerd in The Mystic Experience) # 12 Q 3 dd. 2 juli 1970. Osho werkt in deze toespraak wel de rol uit die de extra inname van zuurstof speelt bij de door hem ontworpen Dynamische Meditatie.

2 Vigyan Bhairav Tantra, Vol 2 (ook gepubliceerd als The Book of The Secrets) # 31 dd. 31 July 1973.

3 Ancient Music in the Pines # 8 Q1 dd. 28 februari 1976. Hij spreekt ook kort over de kwaliteit van het doodsmoment, met het oog op de kwaliteit van een geboorte in een volgend leven.

4 The First Principle #4 dd. 14 april 1977.

5 Theologia Mystica (Discourses on the Treatise of St. Dionysius) # 14 Q 1 dd. 24 augustus 1980. Osho maakt hier ook enkele opmerkingen over het herprogrammeren van lichaamscellen, om tot een eindeloos lange levensduur te komen.

6 Guida Spirituale # 7 Q 1 dd. 1 september 1980.

7 From Unconsciousness to Consciousness, 9 november 1984 # 11 Q 1 dd. 9 november 1984. In deze toespraak roert Osho ook het onderwerp geboorteregeling aan, de mogelijkheid van kunstmatige inseminatie en de vraag of ieder mens het recht zou moeten hebben op ouderschap. Tevens gaat hij in op de vraag of criminaliteit aangeboren is en hoe de maatschappij met criminaliteit om zou moeten gaan. Het weergeven van zijn visie op deze onderwerpen vereist een afzonderlijk artikel.

8 The Last Testament DI. 1 dd. 24 augustus 1985, Rajneeshpuram, Oregon, USA.

9 Osho roert in deze passage kort het begrip eugenetica aan. Het vereist een apart onderzoek naar zijn toespraken om zijn visie over dit onderwerp duidelijk te maken.

10 Osho maakt in deze toespraak ook enkele opmerkingen over de samenhang tussen sterven en opnieuw geboren worden. Osho's visie op reïncarnatie vereist een aparte studie naar wat hij in verschillende toespraken over dit onderwerp zegt.

11 Socrates Poisoned Again After 25 Centuries # 1 Q 4 dd. 19 februari 1986.

12 The Transmission of the Lamp # 41 Q2 dd. 15 juni 1986.

13 Sermons in Stones #26 Q 1 dd. 25 december 1986. In een toespraak dd. 28 december 1986 # 29, formuleert Osho in tien punten zijn eigen Verklaring van de Rechten van de Mens. Als derde punt noemt hij het Recht om te Sterven, waarbij hij een aantal argumenten uit eerdere toespraken herhaalt die in bovenstaand artikel al aan de orde kwamen.

In Sermons in Stones #3 Q1 dd. 7 november 1986 refereert iemand aan het feit dat Osho sprak over oude mensen en het legaliseren van euthanasie. Maar wat vindt hij van de (woon)situatie van oudere maar gezonde mensen? Osho gaat daar uitgebreid op in en geeft

een aantal suggesties hoe de samenleving in die situatie verbetering kan brengen.
14 Zarathustra: A God That Can Dance #5 dd. 28 March 1987.

=====

Algemene opmerking

Bovenstaande samenvattingen en citaten uit Osho's toespraken zijn bedoeld als richtingwijzer. Lees voor context, illustratieve verhalen en grappen altijd Osho's volledige toespraak, om tot een compleet begrip van zijn betoog te komen.